

# თავისუფალი საქართველო

თავისუფალი საქართველო

ქართველ პატრიოტთა ორგანო

Journal de l'Organisation des Patriotes Géorgiens «THETHRI GUORGUI»

რედაქტორი მ. წერეთელი.

Le Directeur: M. TSERETHELİ.

Paris

JUIN 1933

N° 65

პარიზი

ივნისი 1933 წელი

N° 65

## მსოფლიოს პოლიტიკურ-ეკონომიური ვარაუდების ანალიზი და ვაჭრობა

ყოველი წლის ცნობები სხვა და სხვა ეპოქაში სხვა და სხვა იდეალების სელექციონირებით წარმართება.

ეს იდეალები ხასიათდება ევლინობით და რევოლუციური აქტივობებით. ისინი არიან საზოგადოების აღმშენებელი ფაქტორები: ისინი არიან საზოგადოების აღმშენებელი ფაქტორები და სულიერ-სწავლნიერი სიბრძნის საუკეთესო მემკვიდრეები და ამავე დროს არსებობს განხედ, კომპლექსი და მემკვიდრეობის ასპარეზის განმანათლებელი.

პირველ-ყოველ საზოგადოებისთვის ეს იდეალები განიხილეთ, რადგან არსებობს საშუალებითა და ბრძოლით არსებობსათვის.

მაგრამ კულტურითა და ცივილიზაციის მონაპოვარ დღევანდელი დარღვევებით სავსეა ადამიანთა ცხოვრება, სტრუქტურის შერყევით და სხვა პირველ-ყოველი იდეალებისა და იმავე მ. რეზონანსი და მემკვიდრეობის და დროის და ვითარების შესაფერის იდეალებს, დიდი კულტურული მონაპოვართა შესაფერის, თანამედროვე ევროპული და სწავლნიერი მინარსით, და შედარებით სასწრაფო დიქტონირებით და, თუ შეეძლება, დიდი კულტურული მონაპოვარი აქვეყნენ.

პირველ-ყოველ ადამიანისთვის ეს იდეალები არ ხელდება ურთიერთ შეხარბილად ნადირის სიღრმის მტრად სურვილს. ის იყო მისი არსებობის მიზანი და ბრძოლის მთავარი მიმართულების მიმდებარე.

გავიდა დრო და ადამიანთა ცხოვრება გათვლიდა. მის სულიერ სამყაროს ახალი იდეალები დაგებდნენ. საზოგადოება შედის დიდი ევოლუციური და სულიერი გათვლების ხანაში, და რელიგიური აღმშენებელი იდეები ადამიანის გონებას. რელიგია სხვა და სხვა მიმართულების სარწმუნოების გამკვირვებელ მემკვიდრეებს ადამიანის სულიერ სიკვდილებს; ჩნდება ახალი და ძალზე იდეალი, იდეალი სარწმუნოებრივი, და ის გადაიქცევა ცხოვრების უდიდეს ფაქტორად.

სანდობილი არსებობს მანძილზე, მდგრადი ბუნებრივი ფაქტორები-განვითარება მონაპოვარ სულიერ საზოგადოებას საზოგადოებრივი დიფერენციაციისა და მდგრადობით გათვლილ ურთიერთ გათვლილებად ყალიბდება. ჩნდება ახალი საზოგადოებრივი-სულიერი სათავე, ჩნდება ახალი იდეალი გონებრივი, იდეალი მძიმეობით.

მთელი საშუალო საუკუნეების განსწორების ფარგლებში მძიმეობა და საოქროების იდეალები.

ამდროინდელი განვითარების უდიდეს ბრძოლებში სამშობლო და სარწმუნოების იდეალების დროებითი ფრაგმენტები.

ამ საუკუნეთა საზოგადოებრივი აღმშენებლების სათავეში სამშობლო და სარწმუნოების იდეათაგან მძიმეობის ფრაგმენტები...

თანამედროვე ცივილიზაციური საზოგადოება ვეღარ დიდობს იმ სულიერ სწავლნიერ რეალობას, რომელიც შექმნეს წარსულ საუკუნეებში. დამახინჯდა ქართველების ეპოქების ნაქუცები, არსებობს ხანისებრი დიდი სიძალადეობით უდიდესი ეპოქები: ჩაუკრა, ხელა აღვირ ახალი ფანტაზიები, შიშვენიერებით და ახლა აღავრ და სხვა მემკვიდრეები ჩაქვიდა.

გაიშალა ადამიანის უსწავლურ ხერხილები სამყაროში. ძირს შეიქმნა ულუგელი ნივთიერი დღევანდელი. ნივთიერი და სულიერი ცხოვრების უსწავლურ განვითარება, განვითარება ადამიანთა ურთიერთ მიმართება. შეიქმნა ადამიანის ცხოვრებისათვის დაუძლეველი ბრძოლა ახალი. ერთი მხრით უსწავლურ სულიერებისადმი ყოველგვარი ნივთიერი და სულიერი მძიმეობით იხრება ადამიანის დაუძლეველი მძიმეობა, მეორე მხრით განვითარებულმა სულიერმა, ამ ქვეყნად ნივთიერი სამყაროს შექმნას (და ამ ხიდავად შექმნილ საზოგადოებრივმა ურთიერთობამ), მსივე შექმნილ არსებულ ვახტორებს მღრს, ულუგა-პელოდ...

მეფობს ხიდავების მძიმეობით ადამიანის სული ვერტიკალურად შექმნილ უსაბუნებრობას და ეს დიდი ბრძოლები ევროპის განვითარება კომპლექსის მძიმეობის სახით. კომპლექსი და მძიმეობა მსხველდ და გოლფს უკანასკნელთა გეგმა მის ურთიერთ იდეებს ანაცვალა. რამდენადაც მართებული და ლეგიტიმური იყო კომპლექსის აღმშენებელი მემკვიდრეობის კაპიტალიზმის სისტემის მიმართ, იმდენადვე გასაზრებელი შეიქმნა მისი ურთიერთ იდეების გადარჩენა ცხოვრების სინამდვილეში. კომპლექსი ძველს ადვილად შეეძობოდა, და ახალი ვერ შეეძლო. ვერ შეეძლო, რათა ყოველ მის დეველმას, კაპიტალიზმის მიმართ დაუკრებელი, იდეალობით დაედა და-საბამი, ადგილი რეალურ სინამდვილეს, ის უფრო ხერ-



საქართველოს ერთეული გმირი  
მ. ი. ბ. ს. კ. რ. ლ. ა. შ. ვ. ი. ლ. ი.  
მისი გარდაცვალების წლისთავზე

ვილების ქვეყანათა გათვლილებს ევოლუციონად. კომპლექსის განხორციელების დროით, ისევე დასული სინამდვილეს, ახალი სივრცე ჩამოაყვია.

დავრდობილი და სამკრანლი, თუ აქამდე ულუგა-პელოდ იყვნენ — ახლა კუჩაში იქმნენ განვითარების.

კაპიტალიზმის განვითარებამ უსაფრთხ მწვერვალს მი-აღწია. ძველი წესები სხვებში აღმშენებელი დიფერენციაციის უწყობა. ჩნდება უდიდესი კრიტიციზი. ცხდება ძველი სისტემის კარბატრეფა. იწყება დიდი კრიტიციზი პოლიტიკაში, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში; განვითარება მდგრადი პანიკა, ქუჩაში ხიშილით მომავლად ადამიანს ვერ შეუძლიან მილიონ-ტონიანი მარაგით დარღვეული სარწმუნოების. სოციალური ანტიკონსტიტუციონალიზმი იხრება დიდი-დღე...

ისევ შექვიდრედა ადამიანის ცხოვრება. შევიწროვდა ადამიანის სული და ისწრაფის განთავისუფლებასაკენ.

ცხოვრების ტრანსფორმაციის აუცილებლობა, ახალ შინაარსთან, ახალი ფორმის მიხედვით განვითარება გამომდინარეობს ახალი საზოგადოების სიტყვას მდითხვევს.

დღევანდელი ქვეყნობა შედის ამ ახალი და დიდი ევოლუციური-კულტურული, სასულიერო-ფილოსოფიური პოლიტიკაში და სულიერ-სწავლნიერი განვითარების ფარგლებში.

ჩადის მზე კაპიტალიზმის, კომპლექსის, ინტერნაციონალიზმის, ფიქციონა ქვეყნის და მძიმის მზე ნათელი, რეალობის; ჩნდება ახალი იდეალი, იდეალი გონებრივ სასულიერო-ფილოსოფიური, ჩნდება რევოლუციური დიდი სულიერი და გონებრივი მემკვიდრეობისა და სულიერ-სწავლნიერების დროება, დროება წინამდებარეობისა, დროება ბრძოლისა და გამარჯვებისა...

ის იდეალები, რომელნიც აქამდე წინამდებარედ დღევანდელ განვითარებას, დაიბადნენ ერთი ხელის წინ. ერთი ხელის წინ შექმნილი ფორმები დღეს შექმნილ ცხოვრების მინარს ვეღარ იტყვენ; რათა იდეები და ფორმები ყოველთვის სტატიური არიან, ხელა ცხოვრება დინამიური ხასიათისაა. დღეს გავრცელებული ყველა ის, მდინერეობის მიმნიჭეველი თეორიები, რომელნიც განვითარებას ამ ქვეყნად სამართის დასწავლავს უჭაიდევენ. მათი გადამდობა ნივთიერი გეოლოგიების წინასწარმეტყველების დასწავლავს დაბრუნებში. ერთი ხელის წინ შექმნილი ცხოვრების ლიანდაგი ჩაიყარა და მასზე ვეღარ გაიარს ჩვენი დროის ერთკლასიანი. ძველი და ახალი ცხოვრების ეს მიჯნა გადარჩევა არსებობაშიც, და ევროპაში კი ხანია, გამომდინარე კადეც ქადეც, რომელნიც თანამედროვე ევროპის ცივილიზაციის დადგენას წინასწარმეტყველებენ (ლ. მკენელი). ხელა ამ დადგენაში ხელავე მხლავს კაპიტალიზმის ნერვებს და მასზე ახალი კომპლექსური სამო-

თნის აღმშენებლობა (კომპლექსები). ხელა მდგრადი ინ-დუვიტით განვითარების ნუგების სმა (რ. თავარი), რამ ვერაბა არ დაიღუპება, რამ მისი ცივილიზაცია მონაპოვარ განახლებ-ბის და განვითარების ასალ გზებს...

მწელია განვითარება იმ ადამიანთა შეხვედრების, რომელ-ნიც თანამედროვე ევროპას პეპსიტური თვლით უზრუნ-ვენ. ხელა ძველ ცივილიზაციასა და დღევანდელ სტრუქტურებს განსჯილიან, რამ საგონებლობის და რამის კულტურის და-ღუპვის შემდეგ, დღევანდელი ვითარება მართლაც დასა-ღიქმებულია.

თანამედროვე სტრუქტურები ამტკიცებენ, რამ ძველ საბუნებრობას და რამშიც განვითარდა კაპიტალიზმი. მართა-ლია, ის არ განხილვება მის პირობებულ სახეს, მაგრამ მისი იქმნა ფაქტია. დღევანდელი ვითარება ხელა სხვაა. თანამე-დროვე კაპიტალიზმში მიღწია მსხვილ ინდუსტრიულურ განვითარებას. თუ ძველი ცივილიზაციების წეს შექმნილი ვითარებები იყვნენ ძირითადი, დღევანდელი მიმართებითაა. დღეს განვითარება განხილვებით მტვი ბიძგიდრე გაჩნდა ვადრე მისი პეპსიტური მდითხვევითა საკითხებს; სო-ციალ საზოგადოებრივი დიფერენციაციის, დღევანდელი გან-ღებუ და შექმნილების დღევანდელი მდითხვევით განხილ-ქმნიან ამ კრიტიკის. ამიტომ თანამედროვე განვითარება გაშდვა ამ ჩინობას; საკითხა მხლავს ცხოვრების სიყვე-რთეების უსწავლავის სისტემის მონაპოვარ და მის მიმართულებ-რად მდგრადობა.

ფაქტობრივი მძიმეობა დღეს მოგვს მდგრადობა არის გდა ამ გზას გამომავლისა და რამდენადაც მისი პოპულარ-განხილვებს, ის არის ერთად ერთი გზა, საითაც უნდა წავი-დეს დღევანდელი მდგრადობა; მეორე გზა, კომპლექსის გზა — უკლებსათვის წინააღმდეგობა, მესამე — გამომდინარეობა.

ფაქტობრივი უკლებსათვის ათის მემკვიდრეობის იდეა-ლია. ის არის ადამიანის მემკვიდრეობა და ცხოვე ყვის გათვლილ მდგრადობა ურთიერთობის რეალური ჯაბი. ის არის ცხოვრების გათვლილ განვითარების მემკვიდრეობა და მის ნიადაგზე მემკვიდრეობა. აქეთაგან გამომდინარეობს ცხოვერება, ურთიერთობა და იქ, სადაც რეალობასთან გვაქვს საქმე, სათაო-თლიანობის განხორციელებაც ადვილი საქმეა.

ადამიანთა ცხოვრება რთულია და მრავალფეროვანი და ეს მრავალფეროვანობა ნაგებია სოციალურ და მდგრადობა სოციალურ უკლებსათვის მემკვიდრეობას. საჭიროა ათი კლასი-ტიკაცია, აუცილებელი და გამომწვეული მემკვიდრეობა. საჭიროა მიღება აუცილებელი რევოლუციური მემკვიდრეობა და მიღებ-ბელთა წინააღმდეგობა შექმნილი. ამგვარ სინამდვილის შექმნა არის საუკუნეო ფაქტობრივი მემკვიდრეობა. ათი-კლასი, რამ, იმ ყოველ სფეროში ცხოვრებისა, გზას უს-ვევს ანტიკონსტიტუციონალიზმს და მხლავს კონკრეტული მემკვიდრე-ობით სულიერ-სწავლნიერებას.

ფაქტობრივი გათვლილ მძიმეობის მიმართ ერთგული ვერია, ახარევი, — ერთგული სასულიერო-ფილოსოფიური, რევოლუციური კონკრეტული ფორმების საზოგადოებრივი დიფერენციაცი-ისა, ფაქტობრივი იდეათა ქვეყნის ევოლუციის; უაღრესად « გა-ცნობარობას », რევოლუციური ანტიკონსტიტუციონალიზმისა, ფაქტობრივი პოლიტიკურ თეორიებს ყალბად აგნადებს. ფა-ქტობრივი საკონსტიტუციონალიზმის მიმართ თავისებური ჯამად, ერთგული კულტურათა, რომელიც შექმნილია ეთნიკური შე-ნაკადებისაგან. ფაქტობრივი ამ სახეობით შედის სასულიერო ცხოვრების მემკვიდრეობის სფეროშიც. აქვე დაგმობილია ინტერნაციონალიზმი სასაითი შექმნილების, რომელიც კარ-ბატრეფამდე მიიყვანა განვითარება. ყოველი გზის ნივთი-ერი და კულტურული ადგილობრივი ადამიანთა საქმედ, მხლავს ერთგული გზისა და ევოლუციის გამომწვევებისა. ფაქტობრივი წინ გადადგმა აგრევე იმპერიალისტური ხელის ღრე-ვას და ერთგული მდითხვევითა ერთგული სასულიერო-ფილოსოფიური მამრავით განახლებდა.

მე-19-ე საუკუნე თუ იყო ერთა გამომდინარეობის ხანა, მე-20-ე საუკუნე იქმნება ერთა ინტერნაციონალიზმის და მდგრადობის ეპოქა.

ფაქტობრივი მძიმეობა არის დადასტურება დაჩაგრულ ერთა სუვერენული უფლებისა. დამპყრველნი მდგრადობა მიმ-ძა... გაი ხანია დაიწყო დაისი სტრუქტურის ბრძოლებისა და დღეს მატრიალისტური ამერიკაც განიცდის დინამიურ კრიტიკის. ინგლისის იმპერიის წინააღმდეგ აღმართული ანტი-ცივილიზაციის, ევოლუციური ეპოქა ერთგული სინამდვილის თავისუფლების მდითხვევისა.

ამგვარად თანამედროვე განვითარებას შემდეგი ვითარება ახასიათებს: ხელა ნელა ევოლუციური ყალიბი და ურთიუ-რით იდეები, ისწრაფიან მათზე აკრული პოლიტიკური წყვილებთან, რომელთა დამანერვებელი სასაითი განვითარ-ებას დაუბრუნებდა უსაბუნებრობას მსხვერპლია.

თანამედროვე სოციალისტური და კომპლექსური მომ-რავობანი ემყდებიან უდიდეს და დაუბრუნებელ უფლებებისა-



ს ა რ კ ო რ ა ტ ი ა

ინტეგრალური ნაციონალიზმი და მარქსიზმი ერთი სხვა მსოფლიოა. ხოლო მათი ძირითადი განსხვავება, როგორც საკითხი და კლასთა დამოკიდებულების სფეროში მდგომარეობს.

მარქსიზმს, სოციალური საკითხის გადაწყვეტა, კლასთა ბრძოლა სურს. ინტეგრალური ნაციონალიზმი, ე. ი. ფაშისმი კი სხვა კლასთა მორიგების ნიადაგზე. მარქსის დოქტრინა ეროვნულ ორგანიზმს მტრულ ბანაკებათა ჰყოფს და აჩაღებს კლასთა ბრძოლას. ამ ბრძოლის გამწვავებას ხელს უწყობს მესაკუთრე კლასის ეგოიზმი და სიხარბე.

მარქსიზმს მხოლოდ ერთი კლასი აინტერესებს. ფაშისმი უმთავრესად აინტერესებს თვით ერთი, როგორც მთლიანი სხეული. ფაშისმის რწმენით, როგორც კერძო პირის, აგრედვე კლასების ნივთიერ-სულიერი ინტერესები დამოკიდებული არიან თვით ერთი ვითარებაზე, ერთი წარმატებაზე. ხოლო ერთი წარმატება წარმოუდგენელია იქ, სადაც ეროვნული მთლიანობა არ არსებობს. ესე იგი იქ, სადაც ერთი შემაღდგენელ ელემენტთა შორის დარღვეულია შეთანხმებითი თანამშრომლობა.

მაშასადამე სახელმწიფოს მართველნი უნდა სცდილობდნენ კლასთა ურთიერთობა შეთანხმების პრინციპზე და მართონ და მათი შემოქმედება ერთი საერთო ინტერესებს დაუქვემდებარონ.

მარქსიზმმა გამოიყო მუშები ეროვნული სხეულისგან, და რა შუა ივინი რევოლუციონურ სინდიკატებზე და ცრის სხვა ნაწილებს წაუსია. შედეგი ამისა: რევოლუციონი, ეროვნული დაქვეითება, ცივილიზაციის რღვევა, კომუნისმი.

ფაშისმი ასეთი გადარჩევა ბოროტებად მიიჩნია. მისი რწმენით ერთი განაჩნა განსაზღვრული ინტერესები. თვითვე ინტერესის მწარმოებელ ცოცხალ ძალას შეადგენენ, როგორც მუშები, აგრეთვე ეროვნული სხვა ელემენტები: პატრონი, ნოცამსახურენი, ინჟინერები, აგრონომები და სხვა. ყოველ ამ ელემენტს ურთიერთობის საერთო ინტერესი აკავშირებს. ამ საერთო ინტერესს შეადგენს წარმოების იმ დარგის წარმატება, რა უკლები იქნა ემსახურებიან. ამნაირად, საზოგადოება, ბუნებრივად, გადარჩეულია პროფესიებზე. ფაშისმი ამ პროფესიებს აძლევს განსაზღვრულ კონკრეტულ სახეს. განსაზღვრულ სოციალურ-პოლიტიკურ ფორმას: **ს ა რ კ ო რ ა ტ ი ა**.

კორპორაცია არის ორგანო. სადაც წარმოდგენილია თანასწორი ძალა მუშათა, პატრონთა და წარმოების გაზგონდისა.

კორპორაციას შემდეგი მიზნები აქვს დასახული: 1) დამკვიდრდეს სამართლიანობა მუშათა და პატრონთა ურთიერთობაში. მუშა არ იყოს განიარაღებული ძლიერი პატრონის წინაშე, როგორც ეს ხდება დემოკრატიულ წყობილებაში. მწარმოებელ ძალათა ურთიერთობას განაგებს კორპორაცია. 2) განხორციელდეს კლასთა მშვიდობიანი თანხმობა. 3) საზოგადოების ეკონომიური თუ ეთნიური შემოქმედების შთავარი მიზანს უნდა შეადგენდეს ერთი საერთო ინტერესების საფუძველი.

ფაშისტიური სახელმწიფო კორპორაციაა სხვა რა. პარლამენტი და აგრედვე აღმასრულებელი ძალა, კორპორაციების წარმომადგენელია. ხოლო, ვინაიდან მთელი ერთი დაყოფილია პროფესიონალურ კორპორაციებად, ამიტომ ფაშისტიურ სახელმწიფოს ეწოდება ეროვნული სახელმწიფო. ფაშისტიური სახელმწიფო არის ამასთან შრომის სახელმწიფო, რათგან ვინც

კენ. სოცლ მსოფლიო გარდაქმნის აუცილებელია, გზავრების სარბიელზე იწყებს ახალ ძალას. ეს ძალა არის ინტეგრალური ნაციონალიზმი. გარდაქმნები იწყება რევოლუციონით, დამყარებული ერთი საერთო სჯლისგვეთგახევი.

ლიბერალიზმის და საფრანგეთის რევოლუციონის ნაანდერძები პოლიტიკური წყობილებანი, პარლამენტარისმი და დემოკრატიისმი სხეულები აღმოჩნდნენ თანაგრედვე გზავრების მარქსიზმის საქმეში. ამიტომ პოლიტიკური რევოლუციონის მიზანობა მთლიანად პირდაპირ სოციალურ ეკონომიური ადრმინიციონა. დღეს მთელი მსოფლიო მოცულია ამ დიდი დასაწყისის ამკებით: ოსმალეთი, იტალია, პორტუგალია, გერმანია და მთელი გერმანული ევროპა ადრალდებს ფაშისმის დრფმას: შვიცარია და ბელგიაც მიყვება მის გზას; ევროპის დანარჩენი სახელმწიფოები დღეს დიდის მარქსიზმით სწავლდნენ და თვალს ადევნებენ ფაშისტიურ სახელმწიფოთა მონაბავარსა და მიღწევებს. გვრძობის მონაბავარე ნაწილად ერთნაად გადავიდა ამ ხაკითხების გარკვევას. კავიტალიზმის ძველი იდეოლოგები დაეჭვიან თავიანთ «ურყვ» დებულებებში. სოცლ სოციალისტიკები დაეგნ სულით და «რეაქციის» მძლფდინმა მყარყია მათი გონებრივი ხალარე.

დღეს იწყება ახალი ეპოქა კავდრედების ისტორიაში. ეს დიდი დასაწყისი შეიძლება შევადაროთ მსოფლიო ადრმინიციონის ხანას. ჯერ კიდევ მნელია სრული გათვლის წინება იმისა, თუ რა ხანის იქმნება მდამავალი, მაგრამ ჩვენთვის ის მაინც ნათელია, რომ დაიბადა ახალი ასრი და ის თანდათან და სწრაფადგ სწრებს იხსნას. მსოფლიო ჩამორჩენილ ადამიანს შეუძლია თვალის აისვივს ამ დიდი და ახალი ს. ნამდვილის წინაშე...

ქართული ერთი, რემელმაც თავისი მრავალ საუკუნეობანი ისტორია სამომდღეს სიყვარულით. და მისთვის თავგანწირული ბრძოლით განვლო, ვერ ჩამორჩება დღეს გრედული ასრდრების ამ დიდს დღეებას. მართალია, ქართველ ერთს აქვს თავის საკუთარი ისტორია, საკუთარი გზა და გზავრები კონსანსი, მაგრამ იმდენად, რამდენადგ თანამედრედვე კულტურული კავდრედების ყოველი წევრისათვის ერთნაირად დამასახიათეგონი არიან სწავრები ი დრმები სოციალური და ეკონომიური გზავრებისა, ამდენად ხაკრთველო ვერ აუკვებს ვერდს იმ ასრდრებას, რამელიც გამდრის დღეს გზავრების მდრეგ მარქსიზმებზედა. მისთვის სოციალურ სფეროებში კი, ქართველ ერთს საკუთარი გზები აქვს, სადაც ის ვერ მიიღებს სხვათა შავალითებში, ვერ გადმდრეგავს უცვლელად იმ წესებს, რაც იბადებიან სხვა ქვეყნებში, არამედ ის საკუთარი ისტორიის, საკუთარი ტრადიციების და ხასიათების სინამდვილეს დაეყვარება.

ამ დიდი მდრეგობის მდამდრეგდრედ დღეს საქართველოში გამდრის თ გ თ რ ი გ ი ო რ გ ი თ ე თ რ ი გ ი ო რ გ ი ს ხსით ჩვენი საზოგადოებრიობის ისტორიაში გამდრის მარტივი თავობა. ის თავობა, რამელიც დაიბადა მე-20-ე საუკუნის რეაქციონერ და უკანასკნელი ბრძოლები თავის თავზე გადაიტანა. მისი სრდა და დაუკავებდა მის და განუწყვეტელი გრძობის პრედესში; ამიტომ არის, რომ მისი გამარჯვება ამ თავით უსრუნველ ყოფილია. ჩვენ დრმად გვწამს, რომ სამომდღეს განსავსებულების მართლად დღეს მსოფლიო ეს ერთი ძალა მარჩანს, რამელიცდგ არის დამკარგებული ჩვენი ქვეყნის გედი. ამიტომ მთელი ახალგაზრდობა უნდა დაირაზმდეს მის გათვლით. სოცლ მკვლემა მოღვაწეებმა ხელი უნდა შეუწყონ ახალი თავობის მომდრეგობას. ჩვენ ისი ვივით, რომ მკვლ მოღვაწეთა უმრავლესობა ახე ადვილად ვერ დასტრეგებს მათ დრეკანდელ მდგომარეობას. სოცლ საზოგადოება, დღეს იქნება თუ სხვად, უკლებლად ჩადგება თეთრი გიორვის რიგებში და ყველა ერთად მისი რული ყივინით გაწვივთ ბრწინავალ მომავლისაკენ.

ალ. მანველიძე.

ალ. მანველიძე.

და დ მ ს ტ ნ ი ს ბ რ კ ო ლ ა

დაგოუში დავლობისათვის. 1)

ყაზი - მულლა. ჰამზად - ბეგი.

შამილი.

II.

მდურიდში წარმოდგენდა ისლამის მოძღვრების ერთ-ერთ განსტრეგებას, დამყარებული მისი (ყორანის) ერთ-ერთი ნაწილის თ ა რ ი კ ა თ ი ს (ანუ მოქმედება) თავისებურ გაგებაზე. მოკლედ ეს იყო თავისებური სუფიზმი.

სუფიების მოძღვრებით ადამიანს შეუძლია მიადწიოს რამდენიმე საფეხურს სრულყოფისა. პირველი არის **შაკრიათი** (რელიგ. კანონი), ე. ი. კეთილი ცხოვრება, დაცვა და აღსრულება მუსულმანური კანონებისა, ყორანისა.

ეს არის ამ ქვეყნიურ სრულყოფა. მაგრამ მუსულმანურ კეთილ სინილისიერებაზე მალა სდგას მისტიციზმი, რაც საშუალებას გვაძლევს შევივინოთ ქეშმარიტება დმერთთან და მსოფლიო სულთან მიანლობისა, რომელიც ბოლოს და ბოლოს საშუალებას მოგვცემს თვით დმერთთან შეერთებისა ერთ არსებაში. ის გზა, რომელსაც მიყავს ადამიანი ამის განხორციელებამდე, არის თ ა რ ი კ ა თ ი, და ეს არის ადამიანის სრულყოფის მეორე საფეხური.

თ ა რ ი კ ა თ ი ს მიმდევარი უნდა განდგეს ამქვეყნიურ სიამეთავან, ის უნდა გადაიქცეს დრვიშად, ფაქირად 2), დასთმოს პირადი ენება, პირადი მე, ამოიზიოს ვინმე სულიერი ხელმძღვანელი მ ტ რ შ ი დ ი და მას მიყვებს. უნდა მიყვებს

1) ის. თ. გ. №64.

2) დრვიში სპარსულად და ფაქირი არაბულად, სიტყვა სიტყვით ნიშნავს „საწყალს“, მხოლოდ ეწოდებათ ისეთ პირებს, რომელნიც ქრისტიან ბერების მსგავსად განდგომილი არიან ხორციელი ცხოვრებითგან და სხვა-და-სხვა საშუალებებით ემზადებიან სულის ცხოვრებისათვის.

ბრმად, სულ ერთია, მისი წინამძღოლი მართალია თუ არა თავის მოქმედებაში. შებოტვა თავისი მეობის, დაქივვა ფიქრთა, ოდესმე მიყვანენ მას მასტიურ ექსტაზამდე და ეს ნიშნავს, რომ მან მიადწია სრულყოფის მესამე საფეხურს, „**ტოდნას**“ (მერიფათი).

მაგრამ ადამიანი აქაც არ ჩერდება, ის კიდევ მეტად სწყდება დედა-მიწას და მიილტვის დვთაებისაკენ, ის შედის დმერთთან ერთ სახეობაში და აღწევს უმაღლეს ქეშმარიტებას. ამ საფეხურზე ის უკვე უშუალო ურთიერთობაშია დმერთთან. ის აღარ იმყოფება ამ ქვეყნად, ის არის არსებობისა და არ არსებობის შორის; ამას ეწოდება „**ს ა კ ი კ ა თ ი**“.

ამ საფეხურზე სრულყოფისა აღსვლა, რასაკვირველია, ყველას არ შეუძლია. ეს არის ხვედრი უფრო მაღალი პირების, მაგ. იმამისა და სხვ. მესამეს ძლივს შეიძლება მიადწიონ ნაიბებმა. მეორეს, „**თ ა რ ი კ ა თ ს**“ აღწევენ მდურიდები და ხალხი მხოლოდ შარიათს.

ამგვარად ამ მოძღვრების მასწავლებელს რათგან ეწოდება მტრშიდი, ხოლო მის მოწაფეთ მ მ ტ რ ი დ ე ბ ი, უკანასკნელთა სახელწოდებისგან წარმოსდგა თვით მოძღვრების სახელწოდება — მდურიდშიტი. ხოლო როგორც აღვნიშნეთ მდურიდებისათვის მისაღწევი საფეხური სრულყოფისა რათგან არის მეორე საფეხური თ ა რ ი კ ა თ ი, ამიტომ საფუძვლადაც მოძღვრებას დაედო თარიკათი. 1)

ეს მოძღვრება მე-19-ე ს. დასაწყისში დადესტანში შემოდის ბადადიტგან. ნელ-ნელა ვრცელდება და ბოლოს მოედება მთელ დადესტანსა და ჩენეთს. ვინაიდან თარიკათი არის მოძღვრება — გზა მოქმედებათა, გრძობათა გაკეთილშობილებისაკენ, ამიტომ მის მესვეურთ არ გაუჭირდათ მალე მისი წმიდა რელიგიური შინაარსი პოლიტიკურით შეეცვალათ.

მაშინ როდესაც რუსებმა შემოუტეეს დადესტანს, როდესაც მთელი შეავიწროვა გარეშე ძალამ, მაშინ გამოჩნდნენ დიდი მამულიშვილნი, არწიენი მთისა და ამ მოძღვრებით ფუნატიურად გატაცებული ხალხი, მითაღვლებული ზვირთების გროვა შეაბრუნეს ახლად მოვლენილ მტრის წინააღმდეგ.

1) ის. ენციკლოპედ. ლექსიკონი. გამ. ბროკაუზ-ეფრონის; „**მურიდშიტი**“.

რაიქე სასარკებლო მოღვაწეობას, არ ეწევა იგი მოკლებულია პოლიტიკურ უფლებებს და რჩება საზოგადოების გარეშე.

მხოლოდ ფაშისტიურ სახელმწიფოში, სადაც ეროვნული შრომის პრინციპი, სადაც ალაღი ალარა აქვს კლასთა ბრძოლას და დამკვიდრებულია კლასთა მშვიდობიანი თანამშრომლობა, რომელშიც კლასთა ურთიერთობას განაგებენ განსახლებული კანონები და პროფესიონალური კორპორაციები, შესაძლებელია ერთი ნორმალური განვითარება, ცივილიზაციის წარმატება და მაშასადამე საზოგადოების ნივთიერ-სულიერი მდგომარეობის პროგრესიული გაუმჯობესება.

ლ. ვ. კერესელიძე.

გ ა ნ მ ა რ ტ ე ბ ა ნ ი

ჩამხ მკვლ მემობრძებს

1

პატივიწიულ რედაქტორ, მაპატიეთ, რომ დიდი ხანია, საპატიო მიხეხების გამო, ჩვენს გაზეთში თანამშრომლობა შეწყვეტილი შექმნდა. ბოლო ხანებში აუარებელი წერტილები მამდის ჩემი ყოფილი მეგობრების, ასადგარდა სოციალ-დემოკრატებისაგან. და მრავალი მათგანი სრულ თანგონიერად უცნაოდგენ ჩვენს იდეებს და სწავს სხვა და სხვა მენიშვნებით მამმართავენ. ეს მენიშვნები იქამდე ხაინტერესნი არიან, რომ მე გადავწყვიტე ნელ-ნელა პრესით გავსე პასუხი, რათა თუ სხვაგვარ შეხედულემანი სხვათაგ აქვთ, ვრთხელ და სამუდამად განვტნდეს პირველი წერილი ესეგა ერთ ერთი მეგობრის მამდგმ საყვედურს. აი ამდწინა მისი წერილითგან: «თეთრი გიორვის ეროვნული იდეებს მე სრულის თანგონიერად ვხედვები. აი რატომ: ჩვენ, სოციალისტებმა, თავის გრდსედ დამპყველუბმა მსოფლიო მინაგან-სოციალურ იდეებით, მაგარი, გრდვული, დაგვიწყეთ. გრდვული საკითხი ბეუქუასის მორავანთ გამოგახადეთ. ჩვენი ჰუმანიტერი, სამართლიანობის იდეები, რამელიცა გაპარჯებისთვის ვიმძღვრეთ თავდადგულად და ათასგული მსხვერპლი გავრდეთ, თურმე ჰაერში გვიდრე უპატრონოდ, რათგან ღარ-ყოფილი ვქმდნა თვით ის იდეებიც, ერთი, რომლისთვისაც ამ ბედნიერებას ვამყარებდით. და ასეთი მოქმედებით მოვსტვრით ის ტრტი, რამდგად ვისხედით და დღეს, როგორც ხედავთ, ამ უფსკრულში ჩავგვივით.

მაშინ, როდესაც რუსეთის საუკუნეობრივი პატრონობით ჩვენი ერთ-ერთი შეგნება მთლად აღმოფხვრილი იყო, ჩვენი მამქმედება სწორედ აქეთგან უნდა დაწყებულიყო, ეს საქე სუდაც არ შეუძლია ხელს სოციალური თანასწორების იდეის ქადგეგვას, პირიქით ეროვნულად გონს მდრეგობა ერთ უფრადგ შევიგნებდა ამ ვითარებათა სტერდეს, სოციალურ გარდაქმნათა საჭიროებასგ, და ჩვენი ეროვნული ტრადიციონა არ შესრულდებოდა. მენ მართლს მქერ, უკიდურეს ეროვნული იდეის ქადგეგვასთან ერთად მუსოლინს და ჰიტლერს ხელს არ უშლის, სოციალური რეფორმები გაატარდნ, სოციალურ სამართლიანობის დამყარებზე იფიქრდეს და მეტიც, მაგ. ჰიტლერმა, ამ უკიდურეს ნაციონალიზმს სოციალისტებზედაც კი გამოეფლად დაიწყა სოციალური რეფორმების მოსდენა. ამის შემდეგ, მე არც იხე ბრმა ვარ, როგორც სმობად მქერ. მე თანამედრედვე მდგომარეობას თვალს ვადევნებ და გულწრფელად გმრცვი. შეიძლება მე სოციალისტებმა აღსრულდეს და სულსა ნება არ მამდეს, დავტოვო ის, რაც აქამდე ვამსახურებ და დღეს არა მამამ, მაგრამ თქვენს იდეებს მე მაინც ტამს ვტვრავ. რათგან

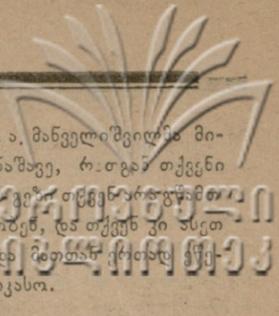
მთა, ცხადია, უამისოდაც შეებრძოლებოდა რუსებს, მაგრამ ამ მოქალაქეებში, მთის ხელმძღვანელთა, მინც დიდი სამსახური გაუწია. რათგან ამ მოძღვრების პოლიტიკური შინაარსის მოწოდებით სულის ხსნა და განწმენდა ცოდვათგან შეიძლებოდა მხოლოდ «**წმიდა ომით**», რუსების წინააღმდეგ, სარწმუნოებისათვის.

**ყაზი-მულლა.** — და როდესაც დაიწყო თვალუწვდენელ ხეობათგან ზარბაზნების ქექა-ქუხილი მაღალ და მიუვალ აულებზედ, მაშინ გამოჩნდა დადესტანის ბელადის როლში დიდი **ყაზი-მულლა**, ადამიანი ფრიალ განათლებული; მცოდნე არაბულ-სპარსული ენებისა და ლიტერატურის; დიდი ადმინისტრატორი, მხედარი და შეუდარებელი ორატორი. 1) და აი, ამ მძიმე წუთებში დადესტანს მოველინა ასეთი ადამიანი და თავისი მჭერმეტყველება უხვად აწვიბა მთის ხეებზედ. ის ცეცხლის მფრქვევი სიტყვებით დაპჭროდა დადესტანსა და ჩენეთში და ხალხს მოუწოდებდა სამშობლოს მტრების, «**გიაურ**» რუსების, წინააღმდეგ. მას გაცვა დიდ-ძალი ხალხი. მთელი ჩენეთი და დადესტანი სულ მოკლე ხანში ფეხზედ იდგა. ყაზი-მულლას გაცვა ყველა საუკეთესო მხედრობა, მთ შორის იყო ჯერ ახალკსუ და და მომავალში მთის დიდი და უბადლო არწივი **შამილიც**.

ყაზი მულლა სარგებლობს ამ ვითარებით და ეს მოძღვრება პირდაპირ პრაქტიკულად განხორციელების ხასიათს იღებს. მისი აზრი და დევიზია: „**წმიდა ბრძოლისაკენ**“ (გაზავათი). მ მოძღვრების ასეთი შებრუნებით ყაზი-მულლა ყველაფერს აღწევს. ის უტკიცებს ხალხს, რომ მათთვის სამშობლოსთვის თავდადების გარეშე სამოთხე არ არსებობს, რომ ლოცვაც, სხვა გვარი სამსახურიც ღვთისადმი ამაოა, თუ ბრძოლას არ შეუერთდება. ის ასე მოუწოდებდა: „**ხალხო! ამაოდ ასრულებთ ლოცვასა და წესებს, ამაოდ დადიხართ მეჩეთში დმერთი არ იღებს თქვენს ლოცვას და თავყანისცემას. შემო სული მტერი გვიჭრის გზას, მიმავალს ღვთის ტახტისაკენ! ილოცეთ... მაგრამ პირველად განიმსჯელეთ წმიდა ბრძოლის წყურვილით**“.

1) შამილი, ბავშობითგან მისი მეგობარი, კირსა და ლხინში მისი მოზარე, ამბობდა მასხედ: «**არსად იდენია არ მისწავლია რამდენიც ყაზი-მულლასაკენ**».





ბ. კ. გვარჯალაძის მოხსენება

11 ივნისს, პარიზში, ბ. კ. გვარჯალაძემ წაიკითხა მოხსენება: «XV-ე ანტირევოლუციონალი, ერთა ლიგა და საქართველო».

კრებას თავმჯდომარეობდა ბ. ე. გვეგორი. მოხსენებელმა საათ-ნახევრის განმავლობაში აგვიწერა ის ამბები, თუ აქ, უცხოეთში, საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წევრებმა, რომლებიც მოქმედებდნენ მთავრობის სახელით, რა ზნეობრივი დახმარება მიიღეს ევროპის სოციალისტებისაგან. თავითგან ბოლომდე ეს მოხსენება იყო მენშევიკების ჩვეულებრივი ტრაბახი: თითქმის სოციალ-დემოკრატების პროპაგანდადმდე საქართველოს ევროპაში არავინ იცნობდა და სხე...

სხვაგვარი შეხედულება მოულოდნელიც არის ჩვენი მენშევიკებისაგან. ხალხმა, რომელთაც თავიანთი წარსული არ იცნავდა ჩვენი ერის ისტორიას მესამე დასის ჩასახვიდან (1893 წ.) იწყებენ, ცხადია მათის ახრით საქართველოს გატანობაც, უცხოელთათვის, იმ დროითგან მოდებოდა, რათგან, სად გაგონილა როგორც სხვა რამ, ისე საქართველოც, სოციალ-დემოკრატიული მანამდე, სანამ მისი ისტორია დაიწყებოდა.

ჩვენს მენშევიკებს რამ ერთხელ მაინც თვალის გადავხედოთ საქართველოს მატანესათვის, ისინი ნახავდნენ, რომ საქართველოს არამც თუ იცნობდნენ წინა დროებაში — მის სახელმწიფოებრივობის გაუქმებამდე მას, აღმოსავლეთის კრისტიან სახელმწიფოთა შორის საპატიო ადგილი ეჭირა. ფრიდრიხ დიდი იტყოდა ირეკლე II-სად: — ევროპაში მე ვარ და აღმოსავლეთში ირაკლი.

სად ბრძანდებოდნენ მაშინ ჩვენი გვარჯალაძეები, როდესაც დავით აღმაშენებელზედ ევროპა ლეგენდებს სთხვავდა!

დაცემის შემდეგაც ძალიან კარგად იცნობდა ევროპა საქართველოს. თუ მხედველობაში არ მივიღებთ იმ ოციციან-ლურ მისიებს, რომელნიც დროგამოშვებით მიდიოდნენ საქართველოდან ევროპაში — მრავალი ევროპელი მოგზაურები და განსაკუთრებით კათოლიკე მისიონერები სწვრდნენ აუარებელ-ოასმეს საქართველოზედ. პირველი ქართული სტამბაც ხომ ევროპაში დაარსდა!

გვარდა ამისა, საქართველოს სამეფო საერთაშორისო პოლიტიკის თვალსაზრისითაც ბევრნაირად იყო მაშინ საინტერესო დამიტომ ევროპის პოლიტიკური და კულტურული წიკები უფრო უკეთ იცნობდნენ საქართველოს, ვიდრე ეს ჩვენს მენშევიკ მინისტრებსა ჰგონიათ. ხოლო, თუ დღეს ევროპის სოციალისტები, უკეთ ევროპის გვარჯალაძეები, არ იცნობენ საქართველოს, ეს ჩვენ სულაც არ გვიკვირს, იმის გვერდით, როდესაც თვით საქართველოს გვარჯალაძეები არ იცნობენ თავიანთ ქვეყანას.

და მეტი როგორ გააცნეს ქართველ მენშევიკებმა ევროპულ აზნაზებს საქართველო არ იკითხავთ! ისე, თითქმის მთელი ქართველი ერი სოციალ-დემოკრატი ყოფილიღოს. და ამით თუ რა სამახური გაუწიეს ქართველ ერს ეს პატიოსან მკითხველმა დააფასოს.

უფრო სასაცილო იყო ბ. გვარჯალაძის მოხსენების ბოლო. ბ. გვარჯალაძე პანიკას მოუტავს იმ დროი ანტირევოლუციონალიზმს და სოციალ-დემოკრატიულ მოძრაობას. ფაშისძის უცვლელად უკანაგონი გზა გვარჯალაძის მოხსენებას არ აძლევს. ჩავრამ ის მაინც იტყობს არ იტყვს და მოუწოდებს ყველა დემოკრატიულ ძალეს შეებრძოლონ პიტლერის და მუსოლინის „რეაქციას“. ამას სხადის ქართველი სოციალ-დემოკრატი, ხოლო თვით იმ ერების სოციალისტები, სადაც ეს „რეაქცია“ მივიწვარგბს, ადვილად დემოკრატიულ მას და ინტერნაციონალს კი უღალატეს. გერმანიის სოციალ-დემოკრატთა მართლა იგრძნო შეგნებულად, რომ გერმანიის სხვა პიტლერის მოძრაობაში იყო და ერთხელ ტაში დაუჭრა მას. თუ არა ქართველ სოციალ-დემოკრატებს, სხვა ვის შეუძლია დარჩეს ბოლომდე ყურბობრილი მონა იმ ინტერნაციონალის, რომელიც არის სულეერი და ხორციელი ძმა მე-მ-ე ინტერნაციონალისა. ჩვენი მენშევიკების პარტიული პოლიტიკის დასკვნა სწორედ იმ სასაცილო სურათებში გამოხატა, რომ გუშინ მუსოლინის ებრძოდნენ, დღეს პიტლერს და უკუ კედე ვარ იცის ვის შეებრძოლებიან. იმის მაგიერ, რომ ევროპის ყველა ქვეყნებთან, მიუხედავად რეჟიმის, იქონიონ სათანადო კავშირი, მათ ქვეების სოციალ-დემოკრატებს, ნორმალური ადამიანის მოქმედებასაც სცილდება. ამა როგორ არ გავცინებთ. პიტლერს, რომელსაც გაყვა უზარ-მავალი გერმანიის ერი, რომელმაც ერთხელად აირჩია თავის ბელის გამგებლად, ჩვენი მენშევიკები ბრძოლას უცხადებენ. ისტორიის ცოტა ახლოს ისეთი შავალითები, როდესაც ერის ნება მთლიანად გამოხატულიყოს რომელიმე პირის არჩევაში. ისე, რაკ უკუ ეს მოუვა პიტლერის დროს. ჩვენს მენშევიკებს ჩვენ ვურჩევთ, დაჩებონ თავი სხვათა კლავს, სხვას რაც აქვს, შავია თუ წითელია, ის მისია, და ჩვენ ალან ნაკლებად უნდა გვიანტერესდეს გერმანიის რევოლუციონალიზმს. ამა როგორ არ გავატყობთ. ჩვენ მხოლოდ ჩვენი ქვეყნის ბედით უნდა ვიყოთ დაინტერესებული და სადაც მის განხორციელების გზას დავინახავთ, იქ უნდა წავაწვდეთ. რათგან ჩვენ წინასწარ არ ვიცით სხვალ რომელი ქვეყანა რაკამახურს აღმოვიჩინეს, მანამდე ცოტა ფრთხილად უნდა იყოთ...

მოხსენების შემდეგ გაიპართა კამათი. სიტყვები წარმოსთქვეს: ბ. ბ. შ. ამირჯიბმა, გ. კერესელიძემ, რ. გაბაშვილმა, დ. ვანაშკემ, ალ. მანველიშვილმა, ალ. ასათიანმა, ვ. მახაბულაძემ და პ. სარჯველაძემ. ორატორებმა აღნიშნული მიმართულებით სასტიკი კრიტიკა გაუწიეს მოხსენებას და საერთოდ მენშევიკების პოლიტიკის ამგვარ მცდარ გეზს. მხოლოდ უკანასკნელმა დაცვა მომხსენებელი. ხოლო ბ. ალ. ასათიანი არც იქით, არც აქეთ; სიტყვა მან იმიტომ აიღო, რომ უმთავრესად ალ. მანველიშვილისთვის ეპასუხებინა. რათგან მას პირდაპირ არ შეეძლო მენშევიკების დაცვა და ეს ერთგულობა მათი ამით უნდოდა გამოეხატა. მან უსაყვედურა თეთრი გიორგის, რომ მენშევიკებმა უკიდურესი გზა აირჩიეს და თქვენი მერე უკი-

დუროსობისაყენ მისწრაფით. ხ. ლ. ა. მანველიშვილმა მიუთხო: — ყველაფერში თქვენ ხართ დამნაშავე, რაკ თქვენი სიტყვებითგან სჩანს, რომ მენშევიკების წინააღმდეგობა მხოლოდ ისინი მას უცვლელად განაგრძობენ, და თქვენ კი ასეთ პირობებში მათ ამოუღვეით გვერდში და მათთან ერთად ყველაფერში შეკნეულად დამოუკვეულ პოლიტიკასო. უკრამის გამოკამათი გადაიღო. ს. ჯილაური.

26 მაისის დღისასწავლა

პარიზის ქართულმა კვლევამ გადაიხადა 26 მაისის საზეიმო საღამო. დაესწრნენ ბევრი ქართველები და უცხოელები. სწავლა გახსნა კვლევითი თავმჯდომარე ბ. გ. გუგუშვილმა და პირველი სიტყვა მისცა ბ. მუსხელიშვილს, რომელმაც წაიკითხა მისხსენება: « საქართველოს დამოუკიდებლობა და კავკასიის კონფედერაცია ».

შემდეგი მისხსენება წაიკითხა ბ. ვ. ნიქაძემ: « ვარდის თვის 26 ».

მისხსენების შემდეგ ლექსები წარმოკთქვა ალ. ჯანაშია და მგვანამა გ. ყიფიანი.

შემდეგ გაიპართა რეკვა, — ლექსები და გვერდები. გარდა ქართველებისა ლექსები იმგვარს მთიფლებმა და აგრეთვე გრამა ინგლისებმა ასახლანდრა ქალმა Peggy Cru e-ა. კრება დასრულა დამის 12 საათზედ და სასუფაოდგვა გამყოფილი დამალა.

ამ საღამომ დამსწრე შენიმავდა ერთ მთვლენას: ამ დღეს, 26 მაისის დღესასწაულს, არ ესწრებოდა საქართველოს ყოფილი გროვული მთავრობის თავმჯდომარე, ბ. ნ. ყვარდანი, ის ადამიანი, რომელიც დღესაც მისი 13 წლის ემიგრანტობის შემდეგ, არ უშუებს სულითგან იმ პარტიეს, რომელიც 26 მაისმა შიანიქა.

საღამომ არ ესწრებოდა აგრედვე სოციალ-დემოკრატების ერთი ნაწილი ( ყვარდანიას ჯგუფი ) და როგორც შეკითხეთ ბ. ყვარდანიას სპეციალური მტანაცემი დატყვანია სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ყველა წევრებისთვის, რათა აღნიშნულ საღამომ არ დასწრებოდნენ.

აღნიშნული ჯგუფის ხალხი თერთმე სმებსაც ავრწმუნებდა, რომ საღამომ გადადებულიყო და ამით იქ დასწრება უთუად ბევრს აადინეს.

სოციალ-დემოკრატების სხვა ჯგუფებმა, რასაკერძეეა, ნიქაძეს არ სჩვენებდა უკრება ან თხვევა, არც კავს დასწრენ და სიტყვები წარმოსთქვეს.

ჩვენ არ ვიცით რას მიეწერება ბ. ნ. ყვარდანიას ასეთი საჯარო ცინიზმი ( ის არ დასწრებია ილიას საღამოდაც ) მაგრამ ერთი ვიცით: უკანასკნელად მისი მოქმედება ისეთ მისართულებას იღებს, რომ ის სავსებით გამართლებს ქართულ ანდაზას: « თავკმა თხარა თხარად, კატა გამოთხარა » - ა.

თარსი.

მ რ ო ნ ი კ ა

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო შ ი

— გარდიცხვალა გნაბილი ქართველი რეჟისორი კარტე მარჯანიშვილი. დაკრძალულ იქმნა 29 აპრილის დღის 4 საათზედ.

დაქვშალავა კვამისამ დაადგინა გამდგეს კარტე მარჯანიშვილზედ დიდი მსატრული მდინდრთია. მასალის მკვრება ჩვენდ კვამისიის მდივანს ი. გრინაშვილს.

ს. ს. გ. ად. კვმ. პრეზიდენტმა დაადგინა ტფილისის მეტრე სასულქშიფო თეატრს გვიდგეს კარტე მარჯანიშვილის სახელდების თეატრი.

— გაზ. « კვამისტი ». N 95 ( 375 ):

24 აპრილს გამქვეყნებულ იქმნა სახ. განათლების კომისიის გ. ბუდიას ხელმწიფრთი ინსტრუქცია, რომელიც ითვალახწინებს ყველა სკოლებში ქართული ენის შესწავლის წესებრად დაყენების საჭიროებას.

შ ე ვ ა რ დ ე ნ შ ი

— 27 მაისს წმ. ყვრმენის გუნძულზედ მდნდა პარიზის ქართველ ფესბურთელთა შეკრბი რუსეის გუნდთან. გაიპარჯვეს ქართველებმა.

ქართველი ფეს-ბურთელები შესანიშნავად თამაშობდნენ. განსაკუთრებულ ყურადღებას იქნებდა მ. გელაშვილი, რომელსაც ეტყობა საგნებით შეუთვისებია ფრანგულ ფეს ბურთელთა დისციპლინა.

იმავე მოგდანზედ 2 ივნისსაც ქართველ მოვარჯიშებმა მებასრულეს სხვა და სხვა ნდმრეკი.

ქ ა რ თ უ ლ ი ს ტ ა ქ ბ ა პ ა რ ი ზ შ ი

— ბ. დავით ხელამე გახსნა პარიზში ქართული სტამბა სახელწვრებით: Imprimerie Franco-Caucasienne. 50, rue du Faub. du Temple.

გახეთი „ მთერი შიორბი “ ეღირება: წლიურად . . . . . 20 ფრანკი. 6 თვით . . . . . 10 ფრანკი. გაღვენებში . . . 2 ფრანკი. ფულა და წერბლები უნდა გაემდიკუნდნოს შემდეგი მისამართით: M. Dadiani. 4, square du Trocadéro, Paris (16<sup>e</sup>) Tel.: Passy 45-17.

IMP. G. CAVALLIER, 28, RUE DU DÉPART, PARIS. Le Gérant: Felix KALDENBACH.

ასეთი იყო გარეშე მდგომარეობა, როდესაც ყაზი-მულლა მიუძღვებოდა დაღესტნის ჯარებს. თუმცა ვეგვიტიტგან მოიხმოდა ვეგვიტის ფაშის გამარჯვების ხმები და ამით ყაზი-მულლა სარგებლობდა პროპაგანდის დროს. თუმცა მანამდე ალ. ბატონიშვილმა კიდევ ერთხელ სცადა შუამავლობა მთ შორის, მაგრამ მაინც ყველაფერი გათავებული იყო და ყაზი-მულლა თითქმის კიდევ მოიმედ ახალი ვითარებისა, ფაქტიურად საკუთარ ძალის ამარად დარჩა. სწორედ იქ პერიოდი, როცა გარედ კარგი პირობები შეიქმნა, ყაზი-მულლამ შინა-საქმეებს მონადომა.

თავის ხელისუფლების გამტკიცების შემდეგ საჭირო იყო ავარიის საბოლოო გაერთეულება. ეს ერთად ერთი სასოგადოება იყო, რომლის ხანებიც მას კიდევ წინააღმდეგობას უწევდნენ. როგორც ზემოდ აღვნიშნეთ, მისი ხანები ხშირად რუსებთან იყვენ დამოკიდებულებაში და ამიტომ პირველი შესანიშნავი ბრძოლებიც ყაზი-მულლამ აქ გადაიხდა. ს. დ. ც. რ. დ. ხედა ბრწყინვალე გამარჯვება.

ამის შემდეგ ყაზი-მულლა „ წმინდა ბრძოლის “ იღეს გადაიტანს მას ს ლეკებში. რუსები აქაც მას სასტიკად შეებრძობლებიან, მაგრამ ის მაინც იმარჯვებს და მრავალ მომხრეებს იჩენს.

შემდეგ დიდ-ძალი ჯარებით თავს ესხმის რუსებს, გაუწყვეტს აუარებელ ხალხს და იკავებს თ ერთს.

1831 წელს ყაზი-მულლა იხდის დიდ ბრძოლას ცინე ბურ-უსთან, სადაც იმარჯვებს ის და აქეთგან დაეშვება ყუმუხებისაკენ. მას აუარებელი ჭუმუხი გაყვა თან და ამ ხალხით ერთად გაილაშქრებს ისევ რუსების წინააღმდეგ. ამის შემდეგ ის მიიწვებს დერბენდისაკენ. აქ დიდ ბრძოლას აწარმოებს, იმარჯვებს ბრწყინვალედ და აქაც მას შემოუერთდება 15000 კაცი. აქეთგან ბრუნდება და მავრდება სოფ. ერფელში.

ყაზი-მულლას ამ დიდმა ალიაქოთმა, რომელსაც გადაწყვეტილი ჰქონდა, რაც არ უნდა დასჯდომოდა რუსები განედევნა კავკასიითგან, რუსები ძალიან განარისხა. რათგან ისინი ყოველდღე რუსებისაგან ახალ და ახალ ადგილებს იბყრობდნენ და გარნიზონებს ცეცხლს აძლევდნენ.

1831 წელს გაგზავნეს რუსებმა დენ. პანკრატიევი აუარებელი ჯარებით. მან წინასწარ აფრინა ჯამუშები და საიდუმლო პირები. რომელნიც ყაზი-მულლას მოჰკლავდნენ. შემდეგ ლალატი მოსყიდვასაც ბევრს შეეცადა. მაგრამ ის მთა რამა მთა იყო, რომელიც თავის ბელადს გასცემდა. დენ. პანკრატიევის მოწოდებაში დაღესტნელებისადმი ვკითხულობთ: „ ხელმწიფე იმპერატორის მამაცი და ძლევამოსილი ლაშქრით მოვიდვარ, მე, თქვენს სამფლობელოში, მემამოხებთა

1 აქაც ახად, ხალხის ხსნისათვის, სიღატაკისა და განადგურებისაგან...ის ვინც დაიჭერს ყაზი-მულლას და გადასცემს ხელში რუსის მმართველობის, მიიღებს ჯილდოს 1200-მან. ვ. რ. ც. “ 1) და სხე..

რასაკვირველია, მხდალი რუსის მენერლის ტრაბახი უში-მარ მთის ხალხს ერთ წარბაც ვერ შეუთამაშებდა, ხოლო ათას ორას მანეთად, მთიელი, რუსს ერთ ქათამსაც არ მისცემდა, და განრისხებული ყაზი-მულლა სოფ. ერფელითგან დაიძრა თუჯის გზით და უცბად განჩნდა ყოზლარში. დარბია იქაურთა, სასტიკად აიკლო და დაბრუნდა მთაში. თან წამოიყვანა 168 ტყვე.

1832 წლ.ს დასაწყისშიც ყაზი-მულლა დიდის ჯარებით ჯერ გრდნას მიადგა და მერე ვლადიკავკასხს. შემდეგ კი ისევ მთაში წავიდა და გამაგრდა სოფელ ვიქარის სიმაგრეებში.

იმავე წლის ივლისში პეტრბურგითგან მოდის სასტიკი გრმანგვა, რომ რუსებმა დაიწყენ ბრძოლა ჩვენების წინააღმდეგ. ბარდნ რუსებმა გახდა სასტიკი განგრეულება. ჯარები შეამხადა და მისივე და დენ. ველიამინოვის ხარდ ლობით შეესივნ ჩვენეთს. განადგურეს აუარებელი სოფლები, დაიპარჩილეს 180 აული, წამოიყვანეს მძველები და დაბრუნდნენ.

ამ ბრძოლების შემდეგ ბარდნ რუსენი დაიძრა სოფელ გიმრისაკენ, სადაც ყაზი-მულლა იყო გამაგრებული. მთიელებმა დიდი წინააღმდეგობა გაუწიეს და არაჩვეულებრივი გაუკაცობით იბრძოდნენ და გოლდს იძლივნენ. მთიელთათვის საბედისწერო იყო ეს ბრძოლა. მათი ხელმძღვანელი შეუდრეგვლი სითამაით შეაკვდა მტერს ხელჩართულ გრძელაში და საჯაროდ დაუტკიცა თანამეამტელები, რომ ის მხოლოდ სიტყვა კი არ იყო, არამედ საქმეც და ეს ყველას თავის დაანახა. — აქ მკვდა მტრის ხელით მთის დიდი წინამძღვლი და სიკვდილის წინ ის ამბობდა: « მე ვკვდები იქ, სადაც მართათსა და სამძებლდათვის, ვისაც უნდა ასევე მკვდებს, დარჩეს ჩემთან ». ახი ამბობდა ის, რევა უკანსკენ-ლოდ მტრისგან გაუმეორტყმული იარაღით ხელში დაგბ მიწაზედ.

რუსებმა მისი გვამი ნახეს სისხლში მოხვრილი, მხურ-გალე ლევგაში, ცალი ხელით წვერი ეჭირა, მგერთი ცას უჩვენებდა...

დაიხ, აქ სასტიკად დაპარვნდნენ მთიელები, ახე გიბრუ ლად მოკვდა ყაზი-მულლა და მისი ხალხის მთამეამკვლე მის გულში უკვდავი ძველი აიღო.

1) აქტები ტ. III. გვ95 (გაგრძელება იქნება)